

YNGLEFUGLE I PORSEMOSEN 1999

Rapport udarbejdet af Ornith Consult A/S til Københavns Amt 1999

Tekst og figurer: Erik Mandrup Jacobsen

Københavns Amts projektleder: Christian Ebbe Mortensen

Ornith Consults Projektleder: Erik Mandrup Jacobsen

Indhold

1. Sammenfatning.....	9
2. Indledning.....	11
3. Områdebeskrivelse.....	12
3.1. Administrative og planmæssige forhold.....	12
3.2. Naturforhold.....	13
4. Metoder.....	16
5. Vejrforhold.....	18
6. Resultater.....	19
6.1. Porsemosens ynglefugle 1999-med tilbageblik.....	19
6.2. Øvrige ynglefugle 1999.....	30
6.3. Ikke-ynglende arter 1999.....	30
7. Porsemosen som ynglefuglelokalitet.....	31
8. Pleje og overvågning.....	33
9. Konklusion.....	34
9. Referencer.....	35

1. Sammenfatning

Overvågning

Som et led i overvågningen af amtets grønne områder fik Københavns Amt i april-august 1999 foretaget en optælling af ynglende fugle i Porsemosen ca. 15 kilometer vest for København.

Hyppigste ynglende vandfugle i 1999 var gråand (11-15 par), blishøne (11-15 par), vandrikse (9-11 par), grønbenet rørhøne (8-10 par), gråstrubet lappedykker (4 par) og grågås (1-5 par). Desuden skal nævnes rørhøg (1 par), græshoppesanger (5 par) og sivsanger (5-8 par). Især for sidstnævnte er der tale om høj bestand sammenlignet med tidligere år.

Pungmejse

Porsemosen har i tidligere rummet en på landsplan helt unik bestand af pungmejser. De seneste 2 år har dog været usædvanligt dårlige yngleår for arten – med kun 0-1 "par" i 1999. Set over de seneste ca. 10 år synes der nu at være tale om klar nedadgående tendens for pungmejsen, der er den eneste regelmæssigt ynglende "Rødlisteart" i Porsemosen.

Desuden rummer Porsemosen fortsat små, men relativt stabile bestande af toppet lappedykker, vibe, dobbeltbekkasin, græshoppesanger og sivsanger. For sidstnævntes vedkommende registreredes i 1999 som nævnt helt op til 5-8 syngende hanner i yngletiden.

På grund af en usædvanligt høj vandstand i 1998 registreredes dette år både muligt ynglende skeand og atlingand ("Rødlisteart") – og rørdrum blev hørt paukende. Ingen af disse arter blev registreret under 1999-tællinger, og heller ikke lille lappedykker blev konstateret ynglende i 1999.

I alt blev der i 1999 registreret 57 muligt eller sikkert ynglende arter i Porsemosen. Af disse er 12 egentlige vandfuglearter. Dertil kommer 9 ikke-ynglende arter, der opholdt sig kortere eller længere tid i mosen. Listen over ikke-ynglende arter rummer i 1999 dog ingen bemærkelsesværdige arter.

Rød- og Gulliste

I relation til Miljø- og Energiministeriets Rødliste over dyr og planter i Danmark skal nævnes, at der i 1999 sandsynligvis ynglede pungmejse i Porsemosen (kategori "Sjælden"), og fra Gullisten skal nævnes, at der i 1999 ynglede vibe, jernspurv og sivsanger (kategori "Opmærksomhedskrævende") i mosen.

Porsemosen kan fortsat benævnes en "ekstraordinær god fuglelokalitet", selv om mosens fuglesamfund gennem de sidste årtier har ændret sig. Dette skyldes dog udelukkende pungmejsens (fortsatte) tilstedeværelse, og netop denne art var tæt på at forsvinde i 1999.

Tilgroning

Mosen er under tilgroning, bl.a. som følge af græsningsophør på en del tidligere kreaturafgræssede arealer. Siden midten af 80'erne er vandrikse, grønbenet rørhøne, blishøne, vibe og dobbeltbekkasin gået tilbage i antal, og arter som rødben, gul vipstjert og sortterne er for længst forsvundet som ynglefugle. Set over hele den periode, hvorfra der er indsamlet oplysninger (ca. 1960-1999) kan således noteres en tilbagegang for en række af de arter, der er eller har været tilknyttet mosens engarealer og åbne vandflader.

I lighed med tidligere år blev de væsentligste vandfugleforekomster i 1999 noteret syd for Nybølle Å. Her findes de fleste og de største permanente vandarealer, og hele området er mindre "kultiveret" end mosens nordlige halvdel, der i højere grad bærer præg af jagtlige aktiviteter.

Dog er det fugtige engområde i mosens nordligste del af en vis interesse, idet der i dette område i 1999 bl.a. ynglede vibe, sivsanger og græshoppesanger.

Naturpleje

Netop bl.a. mosens vandfugleforekomster lå til grund for Porsemoses fredningen i 1968, hvorfor en forringelse af mosen som vandfuglelokalitet bør imødegås ved hjælp af passende plejeindgreb, først og fremmest en rydning af vegetationen på de tilgroede arealer samt en generel hævning af vandstanden. At netop vandstanden er af stor betydning, illustreres af, at vandstanden i 1998 var særdeles høj, og de nordøstlige enge usædvanligt fugtige. Atlingand og skeand optrådte efter flere års fravær, og rørdrum kunne høres paukende i april måned. Som nævnt registreredes ingen af disse arter på 1999-tællingerne.

Allerede nu fælder flere af lodsejerne træer og buske rundt omkring i mosen som led i en mere eller mindre selvbestaltet naturpleje. Alt andet lige er en sådan rydning bedre end ingenting, f.eks. findes nu en stor orkidebestand i et tidligere stærkt tilgroet område mellem Nybølle Å og mosens to største tørvegrave.

Desværre retter den "private" naturpleje sig dog oftest mod jagtbare arter som f.eks. fasaner og (udsatte) gråænder og indebærer bl.a. opsætning af andehuse m.m. og beplantning i den allerede stærkt tilgroede mose.

Koordineret indsats

Dette – og andre – eksempler understreger behovet for en koordineret naturplejeindsats i Porsemosen.

2. Indledning

Overvågning

Københavns Amt fik forår og sommer 1999 foretaget en optælling af ynglende fugle i Porsemosen vest for København. Undersøgelsen blev gennemført som en del af overvågningen af amtets naturområder.

Fuglene kan anvendes i amternes naturovervågning p.g.a. fuglelivets rekreative værdi, fuglenes relativt høje placering i fødekæderne samt deres fremtrædende levevis, der gør dem velegnede som indikatorer for miljøets generelle tilstand.

Overvågningen af amtets naturområder har i perioden 1981-1989 været varetaget af Hovedstadsrådet. Siden 1989 er overvågningen af Porsemosen og andre vigtige lokaliteter i amtet blevet foretaget af Københavns Amts Tekniske forvaltning.

Denne rapport er den 7., hvori Porsemosens ynglefugle gives en selvstændig omtale. I 1986 udgav amtet desuden en endnu ikke realiseret plejeplan for ynglende fugle i Porsemosen, og en plejeplan er ligeledes udarbejdet af Rambøll i midten af 90'erne. Nærværende arbejde skal ses i sammenhæng med disse tidligere arbejder, ligesom projekter gennemført i regi af bl.a. Danmarks Naturfredningsforening med fordel kan inddrages.

Porsemosen er et betydningsfuldt kerneområde for dyr og planter og desuden et vigtigt landskabeligt forbindelsesled mellem andre af regionens grønne områder. Mod syd er mosen via Store Vejleå forbundet til Vallensbæk og Tranegilde Moser og videre mod øst gennem Køge Bugt Strandpark til det fredede område Vestamager. Porsemosen er i øvrigt centralt placeret i områdets øvrige småmoser og, via Nybølle og Hove Å, forbundet med Gundsømagle Sø og Roskilde Fjord mod nordvest. På flere af disse lokaliteter foretages eller planlægges allerede naturpleje- og genopretningsaktiviteter.

Formål

Hovedformålet med nærværende arbejde har været at give en aktuel status for Porsemosens ynglefugle samt at sammenholde denne med eventuelle ændringer i vegetationsforhold og arealudnyttelse.

Københavns Amt undersøger, som et led i en række plejeforanstaltninger, mulighederne for at hæve vandstanden i mosen. Regelmæssige registreringer af mosens ynglefugle gør det muligt at vurdere effekten af dette og andre naturplejetiltag.

Feltarbejdet i Porsemosen 1999 er udført af rapportens forfatter. Fugletællinger i og omkring Porsemosen er i 1999 desuden foretaget i forbindelse med Ornitho Consults overvågning af agerlandets fugle for Miljøstyrelsen.

3. Områdebeskrivelse

3.1. Administrative og planmæssige forhold

<i>Beliggenhed</i>	Porsemosen er en tilgroet tørvemose beliggende ca. 15 kilometer vest for København i Ledøje-Smørum og Høje Tåstrup kommuner. Porsemosen omfatter samlet et areal på ca. 100 ha og udgør dermed en stor del af egnens største fredede moseområde på 405 ha. Dette område strækker sig fra Roskildevej i syd langs Store Vejleå og fortsætter nord for landsbyerne Vridsløsemagle og Sengeløse i en bue vestpå i Porsemosen, Sengeløse Mose og Vasby Mose (figur 1).
<i>Regionplaner</i>	Porsemosen er i Regionplan 1993 udpeget som et særligt følsomt naturområde og fredningsinteresseområde med særlig interesse som "kerneområde", d.v.s. et område af særlig stor værdi for regionens plante- og dyreliv. I planlægningen er det hensigten, at dyr og planter via "spredningskorridorer" får mulighed for at sprede sig fra ét kerneområde til et andet. Derfor skal der tages særlige hensyn til områdets flora og fauna og mosens natur skal bevares og om nødvendigt forbedres ved pleje.
<i>Fredningsforhold</i>	I 1964-65 rejste Danmarks Naturfredningsforening en fredningssag for Porsemosen for at "sikre mosernes betydning som grønne områder i forbindelse med fremtidig byudvikling omkring de radiære trafikforbindelser fra København mod vest". Mosen blev omfattet af tre enslydende fredningskendelser afsagt af Overfredningsnævnet den 28. juni 1968. Af kendelserne fremgår, at "arealerne fredes således, at tilstanden på disse ikke må forandres, men de skal udelukkende kunne udnyttes på samme måde som hidtil som landbrugsarealer og friluftsgartnerier, for så vidt at efterfølgende bestemmelser ikke medfører yderligere rådighedsindskrænkninger". Sidstnævnte sigter til et forbud mod bl.a. opførelse af bygninger, afgravning, opfyldning, henkastning af affald samt fjernelse eller etablering af beplantning. Endelig er de af mosens søer og enge, som udgør over 2500 m ² i sammenhængende areal omfattet af naturfredningslovens § 3, hvoraf det bl.a. fremgår, at disse arealer kun med tilladelse fra amtsrådet må opdyrkes, tilplantes eller på anden måde ændres.
<i>Ejerforhold</i>	Porsemosen er opdelt i en række mindre parceller, der for størstedelens vedkommende ejes af private. Enkelte parceller er dog i offentlig eje. Den østlige del ejes således af Miljøministeriet og hører under Vestskoven, et mindre areal ejes af Landbohøjskolen, og to parceller mod nordvest ejes af Jordlovsudvalget som en del af Øbakkegårds jorder.
<i>Fredningsstatus</i>	Tidligere fremsatte plejeforslag omfatter bl.a. vegetationsrydning og genindførelse af kreaturgæsning. De nuværende fredningskendelser og ret komplicerede ejerforhold vanskeliggør imidlertid sådanne indgreb. De store moser på Københavns vestegn indgår i den nationale

handlingsplan for fredninger på land. Amtet planlægger derfor en modernisering af de nuværende fredninger, bl.a. for at muliggøre naturpleje i området.

3.2. Naturforhold

Udseende

Porsemosen er en ældre, efterhånden temmeligt tilgroet tørvemose beliggende i en stor, åben sækning i landskabet, hovedsageligt omkranset af dyrket agerland. Mod vest findes dog en rørskovsomkranset sø ("Høholmsøen"), der er adskilt fra Porsemosen af et kolonihaveområde. Som det eneste sted i mosen foretages kreaturafgræsning på Vestskovens enge i mosens nordøstlige hjørne.

Dannelse

Tidligere var mosen vanddækket og indgik, sammen med områdets øvrige småmøser, i et stort søsystem, der omfattede de nuværende møser Tysmose, Porsemose og Sengeløse Mose. Bakken med Øbakkegård nord for mosen var en egentlig ø, og endnu i begyndelsen af forrige århundrede måtte man ofte sejle til øen for at komme over til de græssende kreaturer. Ved tilgroning er søerne med tiden omdannet til de nuværende lavmøser.

Undersøgelser

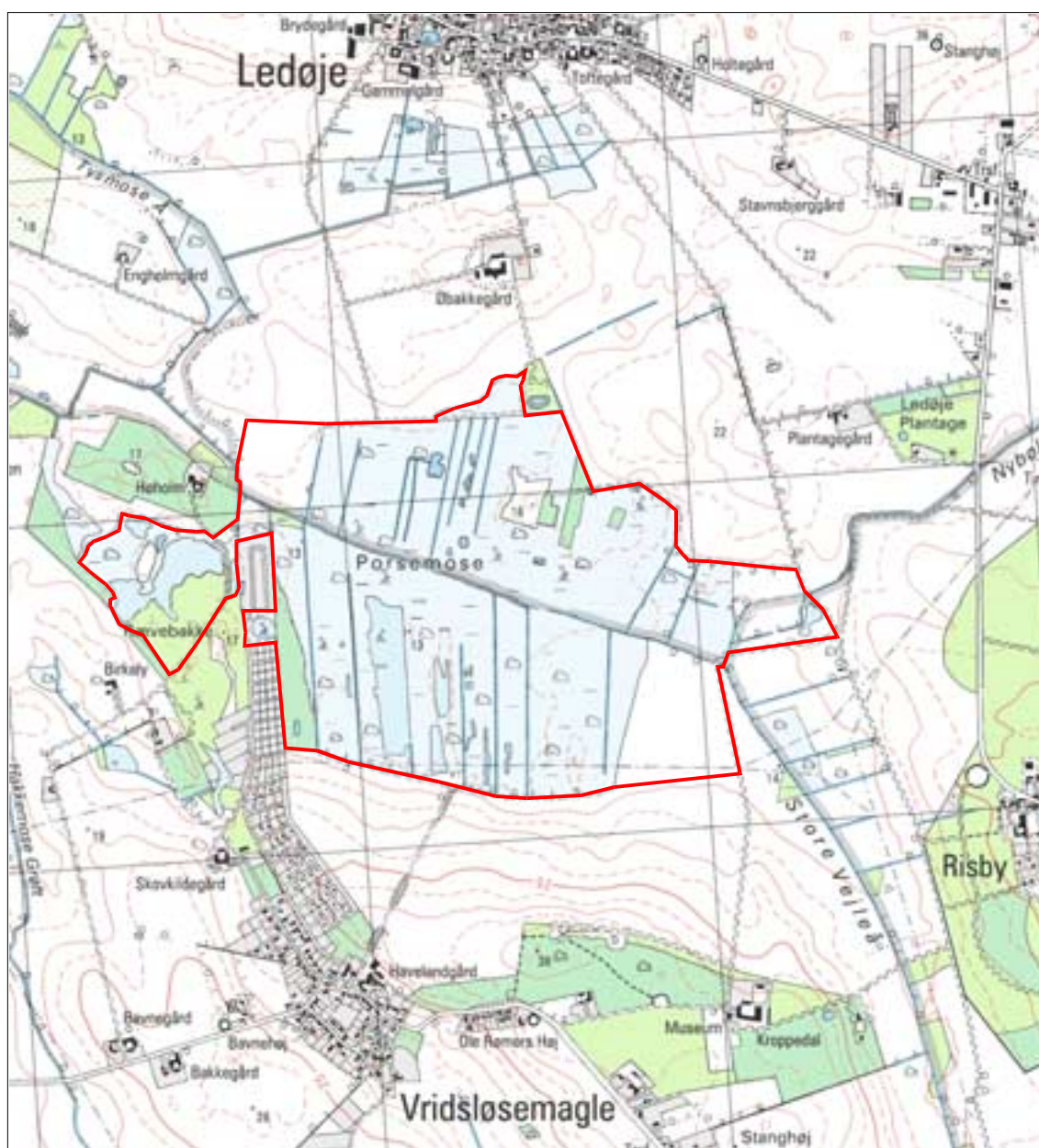
Hovedstadsrådet foretog i 1980 en § 43-registrering af Porsemosens flora, men de formentligt mest grundige undersøgelser af Porsemosens planteliv er foretaget af Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomiteer i Tåstrup, Ballerup og Albertslund (Binau & Hansen 1986) og Ornis Consult og Københavns Amt i 1993 (Hansen 1993).

Flora-registreringer er desuden foretaget af Fredningsstyrelsen (Gravesen 1976), og af Dansk Botanisk Forening som en del af en landsdækkende atlasundersøgelse (Atlas Flora Danica).

Forholdsvis detaljerede optællinger af Porsemosens ynglefugle foreligger fra begyndelsen af 60'erne (Ferdinand et al. 1968) og 70'erne (Ferdinand 1971, Jensen & Petersen 1976) samt fra Dansk Ornitologisk Forenings lokalitetsregistreringsprojekt i 1978 (Dybbro & Boeg 1982). I 1981 indledte Dansk Ornitologisk Forening et samarbejde med Hovedstadsrådet med henblik på at følge udviklingen i hovedstadsregionens vigtigste naturområder. Dette arbejde omfattede bl.a. en række fugletællinger i Porsemosen (f.eks. Kayser & Braae 1987). En totaloptælling af mosens ynglefugle blev foretaget i sommeren 1986 (Haagensen & Woolhead 1987) i forbindelse med udarbejdelsen af en plejeplan for Porsemosen (Jacobsen 1988). Fugletællinger er ligeledes foretaget som en del af Dansk Ornitologisk Forenings atlasprojekt i midten af 90'erne. Københavns Amt har desuden foranstaltet ynglefugletællinger årligt siden 1993.

Porsemosens værdi som paddelokalitet, ikke mindst i forbindelse med dyrenes spredningsmuligheder i regionen, er vurderet under Hovedstadsrådets og senere Københavns Amts overvågning af paddeloka-

liteter i Københavns Amt (Hesselsøe 1990). En Naturfører for Store Vejleå Dalen er udgivet af Danmarks Naturfredningsforening (Hansen 1984).

Figur 1: Porsemosen og nærmeste omgivelser med stednavne benyttet i teksten.

Undersøgelsesområdet er markeret med linie (Kort- og Matrikelstyrelsen, 1: 20.000).

Som følge af undergrundens høje kalkindhold er Porsemosen en alkalisk mose, hvilket også afspejles i mosens flora. Blandt plantesamfundene er overgangsrigkæret, der er karakteriseret ved en høj artsdiversitet og mange tokimbladede urter. Vegetationen præges i øvrigt af tagrør, birk, pil og el. I mosens udkant, som markering af grænser mellem

de enkelte parceller og som vildtremiser er flere steder plantet levende hegn, ligesom der på flere af de højere partier for mange år siden er plantet birk, pil, el og nåletræer.

Vandarealer

Porsemosen deles i en nordlig og sydlig halvdel af Nybølle Å. Åen er trods navnet ikke et naturligt vandløb men en kanal, som blev gravet i begyndelsen af forrige århundrede for at afvande arealerne inde i mosen. Nybølle Å gennemstrømmer mosen fra øst mod vest og har, via Hove Å og Gundsømagle Sø, sit udløb i Roskilde Fjord. I visse perioder er vandet næsten stillestående, og i tørre somre kan åen næsten tørre ud. Hvorvidt åløbet har en egentlig drænende effekt er derfor usikkert. Åen oprenses én gang om året, og den oprensede grøde placeres i en 3-4 meter bred zone langs åen. På mosens nord- og nordvestlige side er desuden anlagt dræningskanaler med henblik på at tørlægge nærliggende landbrugsjorde.

I dag fremstår Porsemosen med en del større og mindre søer og vandhuller, hvoraf de fleste er opstået som følge af tørvegravning under og lige efter 2. Verdenskrig. Som på fredningstidspunktet findes i dag de fleste større, permanente vandarealer syd for Nybølle Å. Særligt nord for Nybølle Å er siden fredningen anlagt en del andedamme til jagtlige formål. Et mindre, tidligere næsten helt tilgroet, vandhul beliggende i kolonihaveområdet vest for Porsemosen blev i ca. 1990 oprenset og udvidet betydeligt. Fund af kransnålalger i flere af mosens tørvegrave tyder på, at vandet er/var relativt uforurenet (Binau & Hansen 1986).

Som en del andre vådområder i amtet lider Porsemosen under den generelle vandstandssænkning forårsaget af vandindvindingen i Københavnsområdet. Om foråret er større arealer dog ofte oversvømmede. I løbet af sommeren falder vandstanden gradvist, og i juli/august er rørsumpen udtørret mange steder. En vandstandshævning blev foretaget i 1978, og amtet undersøger nu muligheden for atter at hæve vandstanden i mosen.

Tilgroning

Mange tidligere lysåbne områder er nu dækket af tagrør eller høj urtevegetation, ligesom vedplanter (især birk, pil og el) mange steder har bredt sig på bekostning af engplanterne. Tilgroningen truer de lysåbne plantesamfund og dermed også de fugle, der er afhængige af engenes lave vegetation og mosens åbne vandarealer.

Flora og fauna

De tidligere nævnte undersøgelser har alle understreget Porsemosens store regionale og nationale værdi som et fristed for dyr og planter. Med en stor artsrigdom og forekomst af en række mere eller mindre sjældne arter, er Porsemosen af stor botanisk betydning. Bl.a. avneknippe, spæd pindsvineknop, kødfarvet gøgeurt, rank frøstjerne og almindelig blærerod vokser i mosen. Og en art som stivtoppet rørhvene er ikke almindelig i Hovedstadsregionen generelt. Fra de afgræssede arealer kan nævnes hjertegræs, lav tidsel, lancetbladet høgeurt, seline og kornet stenbræk.

En del trækfugle raster forår og efterår i Porsemosen, men det er især for ynglefugle, at mosen er af betydning, måske blandt de vigtigste vådområder i Nordsjælland. I området findes desuden ca. 60 sikkert eller muligt ynglende fuglearter, heriblandt, de fleste år, mange på landsplan mere eller mindre sjældne karaktérarter for vådområder: gråstrubet lappedykker, rørhøg, grågås, vandrikse, bynkefugl, pungmejse, sivsanger og græshoppesanger.

Jvf. Dansk Ornitologisk Forenings lokalrapporter og amtets overvågningsrapporter er der i årenes løb set mange sjældne fuglearter i Porsemosen, bl.a. kan nævnes: rørdrum, fiskeørn, lærkefalk, sortterne (tidligere ynglefugl), mosehornugle, kirkeugle, isfugl, hærfugl, trane, plettet rør rørvagtel, plettet rørvagtel, natravn, isfugl og savisanger (enkelte år muligt ynglende).

4. Metoder

6 besøg

Optællingerne af ynglefugle i Porsemosen er baseret på kortlægningsmetoden. I hvert af årene 1996-1998 blev udført 6 optællinger i perioden april – august. Ca. halvdelen af området blev dækket ved hvert besøg (henholdsvis nord eller syd for Nybølle Å.

Alle fugle, der skønnedes at være lokale ynglefugle, blev registreret og deres position markeret på et feltkort. Samtidigt registreredes ikke-ynglende fugle, der rastede eller fouragerede indenfor undersøgelsesområdet.

Efter den sidste optælling blev alle data fra feltkortene overført til artskort (ét kort for hver fugleart), hvorefter antallet af ynglepar blev vurderet. Generelt kan følgende siges om opdelingen mellem sikre, mulige og ikke-ynglende fugle (efter Dybbro 1976):

Sikre ynglepar: tydelig afledningsadfærd hos gamle fugle (især vade-fugle). Fugle set på eller ved rede (f.eks. ande- og vadefugle). Dununger set (f.eks. lappedykker, andefugle).

Mulige ynglepar: syngende stationær han (f.eks. vandrikse, spurvefugle). Parringsadfærd (f.eks. ænder, rovfugle). Ængstelig kalden fra gamle fugle (f.eks. vadefugle, spurvefugle). Redebyggende fugle.

Ikke-ynglende fugle: øvrige observationer. For mange vandfugle er der en tendens til, at de optræder flokvis. En enkelt observation af en syngende han af en art, der normalt ikke yngler på lokaliteten. Disse observationer forekommer hyppigst i træktiden, d.v.s. især i april-maj.

De fleste observationer er gjort fra stier omkring mosen samt langs Nybølle Å. Hovedparten af Porsemosen er relativt utilgængelig, hvor-

for ungekuld og reder kan være overset. De angivne tal er derfor rimeligvis udtryk for det mindste antal ynglepar. Kortlægningsmetoden er udviklet til registrering af territoriehævdende småfugle og er i sin oprindelige form baseret på 10 besøg i undersøgelsesområdet (Enemar 1959). Nærværende undersøgelse kan derfor, jvf. Falk (1990) betegnes som en modificeret kortlægning af yngleterritorier.

Høholmsøen

Bemærk, at "Høholmsøen", beliggende umiddelbart vest for Porsemosen og i landskabelig sammenhæng med denne, også indgår i optællingsområdet. Under hvert besøg blev relevante oplysninger om mosens naturforhold, herunder trusler, plejebehov etc. ligeledes noteret.

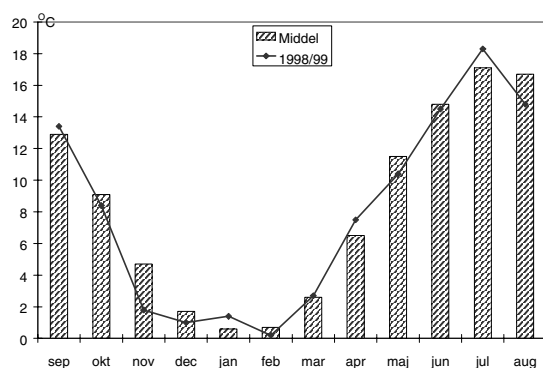
5. Vejrforholdene

Vejrforholdene kan have stor betydning for fuglenes overlevelse om vinteren, deres ynglesucces og ungernes overlevelse. I det følgende beskrives temperatur- og nedbørsforhold i perioden fra september 1998 til august 1999, se figur 2a og 2b.

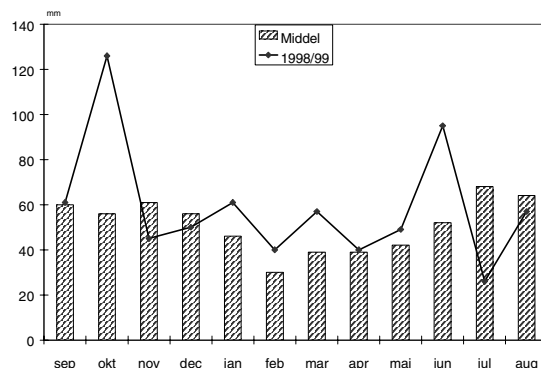
Vinteren var i gennemsnit meget normal både hvad angår temperaturer og nedbørsmængder. I kortere perioder var der isdække på søer, men ikke i de kystnære farvande, så standfuglene har næppe haft problemer med adgangen til føde. I marts måned faldt der noget mere nedbør end normalt og temperaturerne var normale. Grågåsen starter normalt æglægningen i midten af marts, men da nedbøren i marts først og fremmest faldt i begyndelsen af måneden (50 mm i de første 2 uger) har nedbøren næppe været et problem for gæssene. I april måned var temperaturer og nedbørsforhold også normale.

I maj måned og specielt i juni faldt der en del mere nedbør end normalt, hvorimod temperaturerne lå tæt på det normale. Redeflyende unger, som selv finder føden, kan have problemer med megen nedbør, idet de bliver våde og kolde når de selv skal finde føden i regnvejr. Det meste af nedbøren i juni måned (3/4) faldt imidlertid på 5 døgn i løbet af måneden. Der var således ikke længere perioder med konstant regn, og det vurderes at de redeflyende unger har haft gode muligheder for at fouragere under rimelige vejrforhold.

Juli og august måned var varme, og i juli måned faldt der kun lidt nedbør, hvorimod nedbørs-mængden i august 1999 var dobbelt så stor som normalt, hvilket kan have påvirket ynglesuccesen for sent ynglende arter.

Figur 2a. Middeltemperaturen fra september 1998 til august 1999. Middel er gennemsnittet i perioden 1982-1997. Data stammer fra DMI's månedsrapporter, Københavns Lufthavn.

Figur 2b. Nedbør i perioden september 1998 til august 1999. "Middel er den gennemsnitlige nedbør i perioden 1961-1990. Data stammer fra DMI's månedsrapporter, Frb., Kbh. og Rosk. amter.

6. Resultater

Tabel 1: Oversigt over udvalgte ynglefuglearter (antal par) i Porsemosen 1960-1999. Kilder: 1960-69: Ferdinand et al. (1968), 1970-74: Ferdinand (1971), 1978-80: Jensen & Petersen (1976), 1981-85: Dybbroe & Boeg (1982), 1986: Haagensen & Woolhead (1987), 1994: Projekt Fuglenes Danmark, 1993 og 1995-1999: Københavns Amt. R: Forekommer på Miljø- og Energiministeriets Rødliste; G: : Forekommer på Miljø- og Energiministeriets Gulliste. A1: Forekommer på EF-fuglebeskyttelsesdirektivets Anneks 1.

Blank: ingen oplysninger. *: "territorier". **: baseret på antal syngende hanner

	1960-69	1970-74	1978-80	1981-85	1986	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Toppet lappedykker	0	0	1	+	0	2	1	1-2	0	0	0-1	1
Lille lappedykker min.	3	0	1-2	0-2	6-13	6-7	2-3	2-4	0	0	1-2	0
Gråstrubet lappedykker	1-3	2-3	4-5	1-3	6-8	3-4	2-3	3-5	4-6	4-5	3-5	4
Knopsvane	5-6	1-2	2	+	1-2	2		1	1	1	1	0-1
Grågås	0-3	1-4	3-5	+	4-5	4-5	3-6	5-6	4-5	3-5	min.1	1-5
Gravand	1-2	0	0	+	0	0		0	0	0	0	0
Gråand	10-20	ca. 5	11	+	ca.7	ca.10	8-10	7-9	7-9	10-15	10-15	11-15
Atlingand ^R	1-2	1-2	0-1	0	0	0-1		0	0	0	0-1	0
Skeand	2-4	0	0-1	0	1	0		0	0	0	0-1	0
Taffeland	1-2	?	0-2	0-1	0	1-2		0	0	0	0-1	0-1
Troldand	0	0	2-3	+	0	1	1	1-2	0	0-1	0-2	0
Rørhøg ^{A1}	0-1	0		0-1	1	1	1	1	1	1	1	1
Vandrikse	15-20	15	14	7-18	14-27	7-10	10	5-8	6-8	7-9	8-12	9-11
Plettet rørvagtel ^{R, A1}	0-1	0	0	0	0	0		0	0	0	0	0
Grønbenet rørhøne	min.10	10-15	7	18	7-25	7-8		11-14	8-10	5-6	12-15	8-10
Blishøne	min.10	20-25	20	+	25-30	15-17	10-14	8-11	10-15	10-15	10-15	11-15
Vibe ^G	min. 2	ca. 20	2-5	+	5-6	0	1-2	1	1-2	2-3	2-3	2-3
Dobbeltbekkasin	4-6	15-20	8-10	+	min.1	0-1	1	1-2	0-1	1-2	1-2	2
Rødben ^G	3-4	"ustadig"	1	0	0	0		0	0	0	0	0
Sortterne ^R	ca.10	0		0-1	0-1	0		0	0	0	0	0
Engpiber	+	?	5-8		0	2-3	1-2	?	1-2	1	1	0
Gul vipstjert ^G	+	3			0	0		0	0	0	0	0
Nattergal	min.10	60-80	25	+	24-47	>20	25-35	ca.40	>20	>20	>20	15-20
Bynkefugl		"ret alm."		1-2	2-3	0		1-2	0-1	0	0	0
Græshoppesanger		?	4	1-4	3	3-4	2-3	max.5**	1**	3-4**	3-5**	5
Savisanger ^R		0-2		0-3	0	0		0	0	0	0	0
Sivsanger ^G	+	"m.alm."	37	1-7	2-3	2-3	1-2	max.3**	0-1**	max.3**	max.2**	5-8**
Kørsanger		"alm."	3	5	10	4-5	2-5	ca.5	10-15	5-10	10-15	ca.19**
Rørsanger	+	"alm."	18	+	ca.200	20-30		ca.30	>30	>30	>30	>30
Pungmejse ^{*R}	1	?		4-8	6	7-9	3-6	0-1	5-6	2-5	1-2	0-1
Rørspurv	+	"m.alm."		+	40-60	>25	30	>25	>25	>25	>25	>25

6.1. Porsemosens ynglefugle 1999 - med tilbageblik

Der blev registreret 57 sikkert eller muligt ynglende fuglearter i Porsemosen i april-august 1999. Af disse er 12 arter egentlige vandfugle. Medtaget i tabel 1 er desuden bestandsstørrelser for enkelte spurvefuglearter med tilknytning til vådområder.

Ved en vurdering af tabel 1 skal det bemærkes, at skift i observatører og eventuelt optællingsmetoder (og indsats) gennem perioden udgør en betydelig usikkerhed. Nogle tal er således formodentligt rene skøn, mens andre dækker over egentlige optællinger. Det er ligeledes usik-

kert, hvorvidt alle tallene inkluderer vådområdet umiddelbart vest for søen, som det er tilfældet i f.eks. 1986, 1993 og 1995-1999.

Toppet lappedykker *Podiceps cristatus*

1 par

Toppet lappedykker har ynglet regelmæssigt gennem perioden, dog med ret få ynglepar, hvilket sikkert bl.a. kan tilskrives konkurrence fra gråstrubet lappedykker. 1 par blev set ved flere lejligheder i Høholmsøen. Den 7. juli og 12. august sås parret med 3 unger.

Gråstrubet lappedykker *Podiceps grisegena*

4 par

Gråstrubet lappedykker har ynglet årligt i Porsemosen i den periode, hvorfra der er indsamlet oplysninger. Den hidtil største bestand (6-8 par) blev optalt i 1986. Dermed er 1999-bestanden på niveau med de fleste tidligere år.

Arten er især tilknyttet de store tørvegrave syd for Nybølle Å, et enkelt par ynglede også i 1999 i søen midt i kolonihaveområdet, og arten yngler også regelmæssigt, således også i 1999, i Høholmsøen vest for selve Porsemosen. Disse steder ses og høres voksne spillende fugle i april-maj, og senere på sæsonen ses unger i følgeskab med voksne fugle, f.eks. 2 ad. + 1 pull i Høholmsøen og kolonihavesøen den 7. juli.

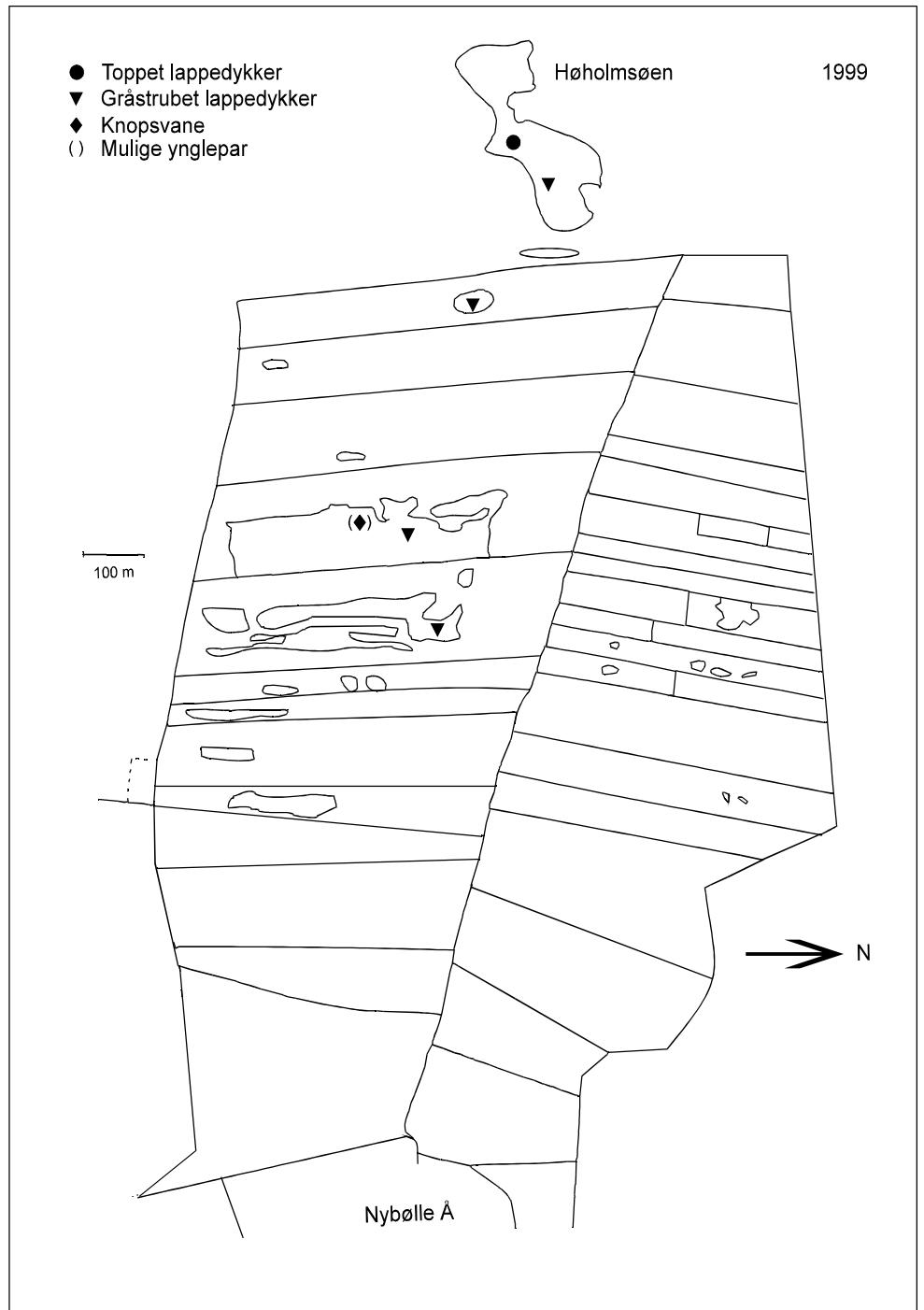
Knopsvane *Cygnus olor*

0-1 par

De fleste år yngler 1 par knopsvaner i området, oftest i Høholmsøen eller i tilknytning til de store tørvegrave syd for Nybølle Å. I 1999 sås et par knopsvaner i områdets største tørvegrav mod syd ved enkelte lejligheder, men det er usikkert, hvorvidt parret ynglede eller forsøgte at yngle.

Den tilsyneladende tilbagegang siden tresserne (tabel 1) kan bl.a. tænkes at skyldes den fremskredne tilgroning, der hindrer svanernes udsyn og gør det vanskeligt for fuglene at lande i tørvegravene. Det er desuden fremført, at fødekongurrence fra udsatte gråænder kan spille en rolle (Haagensen & Woolhead 1987).

Figur 3: Yngleudbredelse for toppet lappedykker *Podiceps cristatus*, gråstrubet lappedykker *Podiceps grisegena* og knopsvane *Cygnus olor* i Porsemosen 1999.

Grågås *Anser anser*

1-5 par

Grågåsen yngler årligt i Porsemosen med op til ca. 5 par. Bestanden er dog vanskelig at bedømme, da de fleste af de gæs, der ses i mosen om foråret, er ikke-ynglende fugle. Senere på sæsonen lever ynglefuglene overordentligt skjult i den tætte vegetation. Vedvarende iagttagelser af voksne fugle og tilsyneladende par senere på sæsonen i Høholmsøen samt i de største tørvegrave mod syd antyder, at op til 5 par kan have ynglet. Da der trods alt ikke er gjort sikre ynglefund, er bestanden forsigtigt bedømt til mindst 1 og højst 5 ynglepar (figur 4). Gæssene græsser ofte på græsarealerne omkring den næststørste tørvegrav i den sydlige halvdel af mosen. Desuden opholder en del ikke-ynglende grågæs sig ofte på markerne i områdets nordvestlige hjørne.

Dermed synes ynglebestandene de seneste 2 sæsoner at ligge noget under niveauet for de fleste tidligere år. Forskelle i optællingsmetodik kan dog spille en rolle (tabel 1).

Gråand *Anas platyrhynchos*

11-15 par

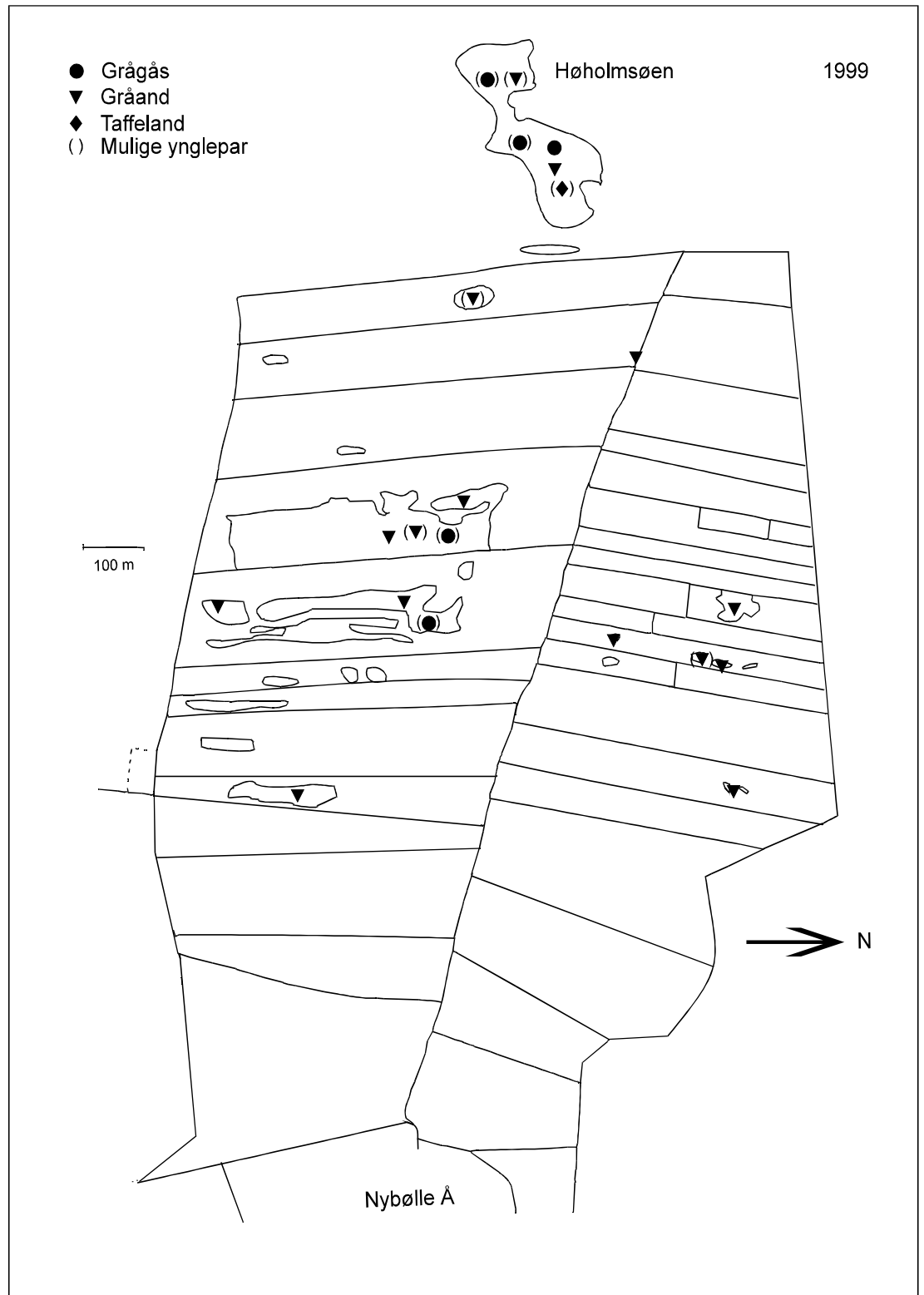
Den nævnte bestand er vurderet ud fra iagttagelser af par, ællinger samt antallet af hanner først i perioden. Flest ungekuld er set i de store tørvegrave syd for Nybølle Å.

Med forbehold for de usikkerheder, der er forbundet med at registrere arten, synes bestanden at have været forholdsvis stabil gennem den periode, hvorfra der er indhentet oplysninger. Bestanden er dog svært at bedømme, bl.a. fordi gråænder til jagtlig formål formentlig udsættes i området.

Taffeland *Aythya ferina*

0-1 par

Arten yngler sent på året, ofte viser hunnerne sig først med ællinger i juli måned. På dette tidspunkt overses de let i den tætte vegetation, hvorfor det er vanskeligt at få sikre ynglebeviser. Det kan derfor ikke udelukkes, at arten er overset som ynglefugl i Porsemosen. Omvendt er at mange af de småflokke af taffelander, der om sommeren ses rundt om i landet, er fældende, ikke-ynglende fugle. Enkelte fugle ses typisk i Høholmsøen vest for mosen, og i 1999 opholdt et tilsyneladende par, i lighed med 1998, sig det meste af sæsonen i den største tørvegrav syd for Nybølle Å. Sikker yngel kunne ikke påvises – men heller ikke udelukkes. Højst 2 par har ynglet i Porsemosen gennem den periode, hvorfra der er indsamlet oplysninger (tabel 1).

Figur 4: Yngleudbredelse af grågås *Anser anser*, gråand *Anas Plathyhynchos* og taffeland *Aythya ferina* i Porsemosen 1999.

Rørhøg *Circus aeruginosus*

1 par

Rørhøgen blev set på de fleste af tællingerne og har givetvis ynglet eller forsøgt at yngle i 1999 – unger blev dog ikke set. Formentlig yngler fuglene i rørsumpen nord for Nybølle Å (figur 5).

Først i perioden kan fuglene ses i parringsflugt og/eller territoriehævdende. Rørhøgen har muligvis ynglet de fleste år siden starten af tresserne (tabel 1), ligesom rastende fugle forår og efterår ofte ofte opholder sig i området.

Vandrikse *Rallus aquaticus*

9-11 par

Den nævnte ynglebestand er nogenlunde på linie med de fleste år efter 1993, men lavere end de fleste tidlige år (tabel 1). Måske spiller det ind, at tilgroning og vandindvinding har tørlagt tidligere velegnede områder for arten, der foretrækker vanddækkede sumpområder. Den nævnte 1999-yngebestand er baseret på registreringer af kaldende fugle op til 11 forskellige steder i mosen.

Grønbenet rørhøne *Gallinula chloropus*

8-10 par

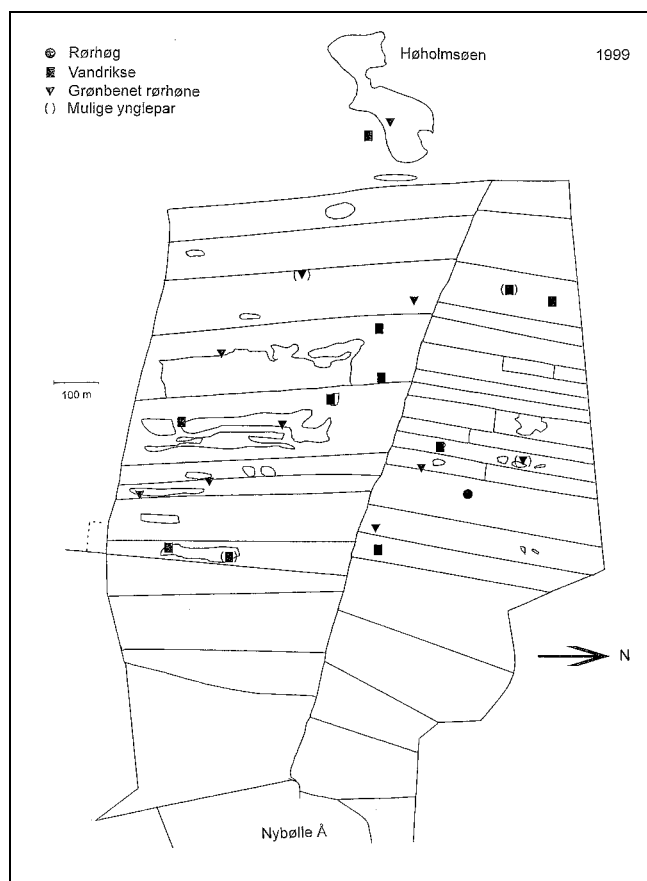
Bedømt ud fra registreringer af kaldende fugle, iagttagelser af enlige voksne fugle og par kan op til 10 par have ynglet i 1999, hvilket er færre end i 1998 men på linie med de fleste tidligere år (tabel 1). Dog spiller tilfældigheder også ind, da arten let overses i den tætte vegetation, og stemmen kun kan høres indenfor relativt kort afstand. I 1999 sås unger (1 kuld med 2 unger) kun i den næststørste tørvegrav mod syd.

Blishøne *Fulica atra*

11-15 par

Porsemosens ynglebestand er særdeles vanskelig at opgøre, idet det der gøres relativt få sikre ynglefund i det svært overskuelige moseter-ræn, ligesom en del ikke-ynglende fugle utvivlsomt befinder sig i området.

Den nævnte ynglebestand skal betragtes som et forsigtigt skøn baseret på iagttagelser af tilstedeværende voksne fugle, tilsyneladende par, rugende fugle og 10 iagttagelser af ungekuld (med 1-3 unger) sidst på sæsonen. Dermed er 1999 -bestanden på linie med de fleste år i 90'erne, men lavere end de første år i den periode, hvorfra der er indsamlet oplysninger. Dette skal sikkert tilskrives tilgroning og vandindvinding.

Figur 5: Yngleudbredelse for rørhøg *Circus aeruginosus*, vandrikse *Rallus aquaticus* og grønbenet rørhøne *Gallinula chloropus* i Porsemosen 1999.

Vibe *Vanellus vanellus*

2-3 par

Territoriehævdende fugle er 1999 set på engene nordøst for Nybølle Å samt på et mindre engområde umiddelbart nord for mosen, hvor 2 unger også sås den 10. maj (figur 6).

Ynglebestanden af vibe har de seneste 3 år ligget mellem 1-3 par med færrest i 1996. De seneste 3 års ynglebestand på mindst 2 og højest 3 ynglepar er større end de fleste andre år i 90'erne, men langt lavere end i de tidligere år (tabel 1).

Viben var tidligere blandt mosens karaktærfugle. Så sent som i 1986 ynglede 5-6 par, og tilbage i 1970-74 meldes om helt op til 20 ynglepar (tabel 1). Arten er gennem samme periode gået betydeligt tilbage i antal på landsplan af de samme årsager, der antageligt har reduceret dens antal i Porsmosen: tilgroning, lav vandstand og en reduktion af det samlede græsningsareal.

Af samme grund forekommer viben nu på Miljø- og Energiministeriets Gulliste over "Opmærksomhedskrævende" danske ynglefugle.

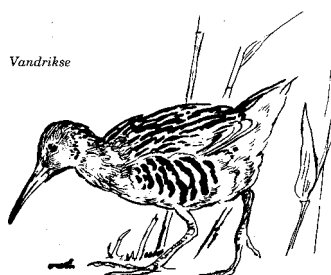
Tidligere ynglede viben også på engene nordvest for Nybølle Å, men dette område er nu helt ødelagt af dræning, opfyldning og tilplantning.

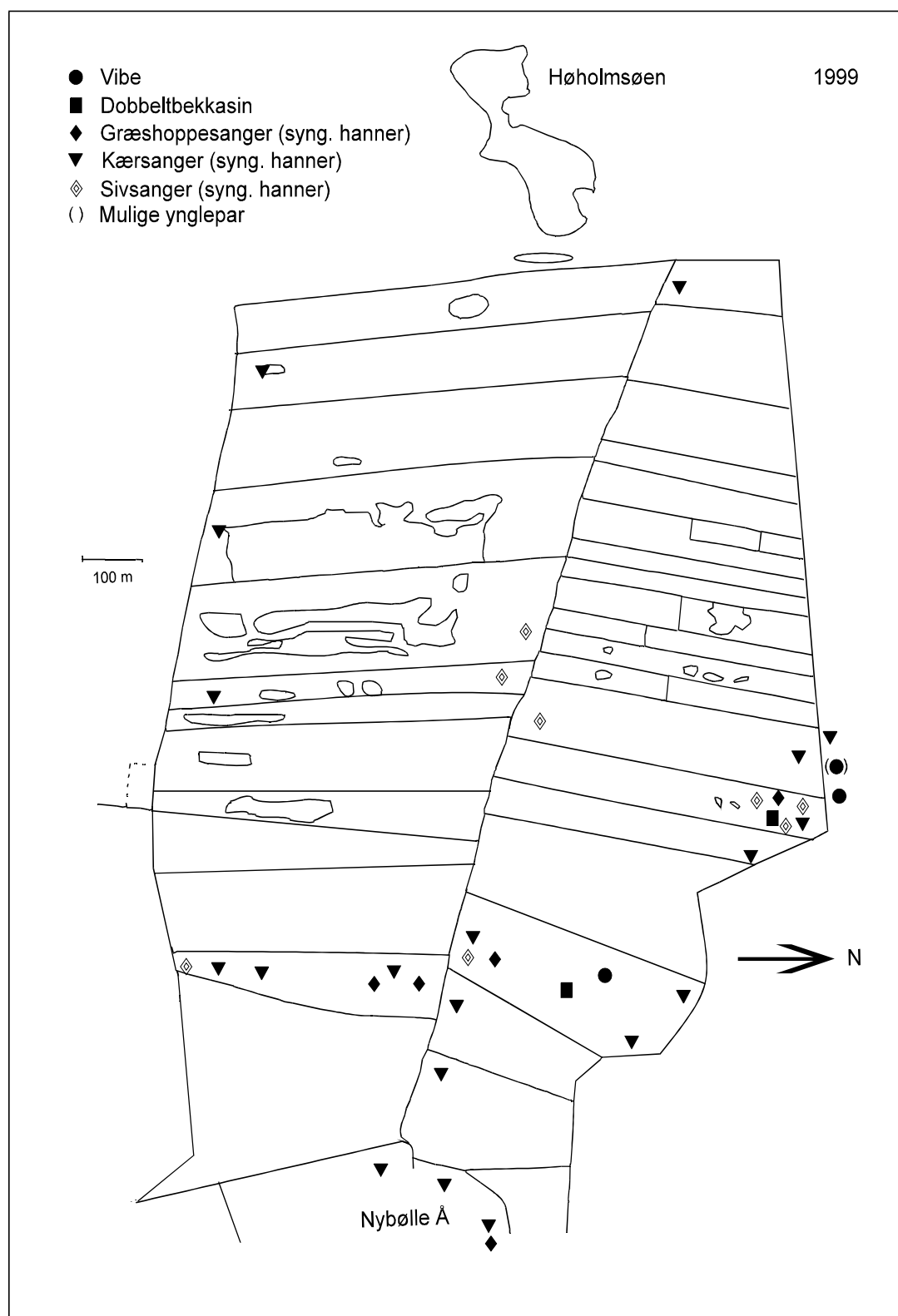
Dobbeltbekkasin *Gallinago gallinago*

2 par

Spillende fugle blev i 1999 registreret på engene nordøst for Nybølle Å samt på de fugtige enge i mosens nordligste del. Dermed rummer mosen fortsat en lille men forholdsvis stabil bestand af dobbeltbekkasin, selvom denne i 1996 tilsyneladende var på tæt på at forsvinde med blot 0-1 par. Desuden kan enkelte år ses et relativt stort antal rastende, ikke-ynglende fugle, især først på sæsonen.

Selv om 15-20 ynglepar i begyndelsen af 70'erne virker højt sat, synes det sikkert, at bestanden er gået meget tilbage siden tresserne. Arten er ellers forholdsvis tolerant overfor tilgroning, idet den især findes på arealer, der ikke græsses for intensivt

Figur 6: Yngleudbredelse for vibe *Vanellus vanellus*, dobbeltbekkasin *Gallinago gallinago*, græshoppesanger *Locustella naevia*, kærsanger *Acrocephalus palustris* og sivsanger *Acrocephalus schoenobaenus* i Porsemosen 1999.

Nattergal *Luscinia luscinia*

15-20 par

En af mosens karaktérfugle. Bestanden er ikke talt op, men bedømt ud fra antallet af syngende hanner tæller den mindst 20 ynglepar.

Græshoppesanger *Locustella naevia*

5 par

Bestandsniveauet i 1999 er bedømt ud fra antallet af syngende hanner, Bortset fra 1996, hvor kun 1 par ynglede, er 1999-bestanden på linie med eller lidt over de fleste tidligere år.

Syngende fugle blev i 1999 hørt 5 forskellige steder i mosen, hvorfor det skønnes, at 5 par kan have ynglet i år. Desuden hørtes en syngende græshoppesanger ved Store Vejleå umiddelbart syd for det egentlige optællingsområde – denne er ikke medregnet i ovennævnte bestandsstørrelse.

Samme metodik er sandsynligvis anvendt for de fleste af årene i tabel 1, hvorfor tallene bør være sammenlignelige. Det skal dog bemærkes, at denne metode kan tænkes at føre til en overvurdering af bestanden, idet ikke alle syngende hanner er ynglefugle.

Sivsanger *Acrocephalus schoenobaenus*

5-8 par

Sivsangeren var tidligere en overordentlig almindelig ynglefugl i Porsemosen men er siden gået voldsomt tilbage i antal. I 1999 hørtes syngende fugle 8 forskellige steder i mosen – med op til 5 registreringer på et enkelt besøg (7. juni). Dette er mange sammenlignet med de seneste ca. 15 år, men stadig langt under niveauet fra slutningen af 70'erne. Syngende fugle hørtes på urteengen i mosens sydøstlige hjørne, langs med Nybølle Å samt på det fugtige engområde i mosens nordligste ende (figur 6).

Som for græshoppesangeren skal det bemærkes, at de anførte ynglepar er baseret på antallet af syngende hanner, hvilket i nogle tilfælde kan tænkes at føre til en overvurdering af bestanden, idet ikke alle syngende hanner er ynglefugle.

Selv om en del af de tidligere anførte yngleforekomster utvivlsomt er behæftet med usikkerhed, er det givet, at arten gennem årene er gået betydeligt tilbage i antal som ynglefugl i Porsemosen. Tilbagegangen i sivsangerbestanden er et internationalt kendt fænomen, der normalt tillægges tørke i Sahel-området i Afrika, hvor arten overvintrer. Af samme grund forekommer sivsangeren nu på Miljø- og Energiministeriets Gulliste over "Opmærksomhedskrævende" danske ynglefugle.

Kærsanger *Acrocephalus palustris*

ca. 19 par

Bedømt ud fra antallet af syngende hanner kan 19 par have ynglet i 1999, hvilket er særdeles mange sammenlignet med tidligere år. Arten er tilknyttet høj urtevegetation, bl.a. brændenælder og er givetvis be-
gunstiget af en moderat tilgroning på tidligere græsningsarealer. Som
nævnt for andre arter skal det dog også her bemærkes, at de anførte
ynglepar er baseret på antallet af syngende hanner, hvilket i nogle til-
fælde kan tænkes at føre til en overvurdering af bestanden, idet ikke
alle syngende hanner er ynglefugle.

Rørsanger *Acrocephalus scirpaceus*

: >30 par

En af mosens karaktérfugle. Bestanden er ikke talt op, men bedømt ud
fra antallet af syngende hanner tæller den givetvis mere end 30 yngle-
par.

Pungmejse *Remiz pendulinus*

0-1 "par"

Normalt bedømmes pungmejebestandens størrelse på baggrund af an-
tallet af færdigbyggede reder. Den nævnte bestand for 1999 er baseret
på fundet af én ikke-færdigbygget rede samt kaldende fugle samme-
steds den 10. maj. Der således Det kan ikke udelukkes, at reder er
overset i den tætte vegetation, men med kun én registrering af kalden-
de fugle og ét redefund, er det givet, at 1999-bestanden var særdeles
lille sammenlignet med de fleste tidligere år. Ses der på udviklingen
de seneste ca. 10 år synes der dermed at være tale om en klart nedad-
gående tendens for pungmejsen i Porsemosen.

Porsemosen var pungmejsens første ynglested i Danmark, idet et par
ynglede i 1964. Formenligt har arten ynglet regelmæssigt siden. Den
har været registreret årligt siden 1981 og skulle også have ynglet i
1966-1968 og 1970 (Jensen & Petersen 1976). De seneste år er reder
øjensynligt fjernet i løbet af sæsonen. Noget sådant er særdeles uhel-
digt for pungmejsen, der optræder på rød-listen over truede danske
ynglefugle (i kategorien "Sjælden"). Om fjernelse af reder er medvir-
kende årsag til artens bestandsnedgang i mosen, vides dog ikke.

Rørspurv *Emberiza schoeniclus*

>25 par

En af mosens karaktérfugle. Bestanden er ikke talt op, men bedømt ud
fra antallet af syngende hanner tæller den givetvis mere end 25 yngle-
par.

6.2. Øvrige ynglefugle 1999

Foruden de allerede nævnte arter ynglede i 1999 en række andre fuglearter mere eller mindre talrigt i Porsemosen.

Tilknyttet mosens opvækst af især birk, pil og el ynglede følgende mere eller mindre udprægede **skov- og kratfugle**: ringdue *Columba palumbus*, gøg *Cuculus canorus*, natugle *strix aluco*, stor flagspætte *Dendrocopos major* (1 nyudfløj. unge set i træplantning mod syd den 7. juni), gærdesmutte *Troglodytes troglodytes*, jernspurv *Prunella modularis*, rødhals *Erythacus rubecula*, solsort *Turdus merula*, sjagger *Turdus palustris*, sangdrossel *Turdus philomelos*, gulbug *Hippolais icterina*, gærdesanger *Sylvia curruca*, tornsanger *Sylvia communis*, havesanger *Sylvia borin*, munk *Sylvia atricapilla*, gransanger *Phylloscopus collybita*, løvsanger *Phylloscopus trochilus*, halemejse *Aegithalos caudatus*, blåmejse *Parus caeruleus*, musvit *Parus major*, skovskade *Garrulus glandarius*, husskade *Pica pica*, skovspurv *Passer montanus*, bogfinke *Fringilla coelebs*, grønirisk *Carduelis chloris*, stillits *Carduelis carduelis*, tornirisk *Carduelis cannabina* og dompap *Pyrrhula pyrrhula*.

I **det tilstødende agerland** yngler bl.a.: musvåge *Buteo buteo*, tårnfalk *Falco tinnunculus*, fasan *Phasianus colchicus*, sanglærke *Alauda arvensis*, landsvale *Hirundo rustica*, bysvale *Delichon urbica*, allike *Corvus monedula*, krage *Corvus corone*, stær *Sturnus vulgaris* og gulspurv *Emberiza citrinella*.

I alt fandtes 57 sikkert eller muligt ynglende fuglearter i Porsemosen 1999.

6.3. Ikke-ynglende arter 1999

Desuden sås forår og sommer 1999 en række ikke-ynglende arter:

Skarv *Phalacrocorax carbo*

1 overflyvende den 7. juni

Fiskehejre *Ardea cinerea*

Enkelte set på alle tællinger .

Krikand *Anas crecca*

1 par set den 25. april i Høholmsøen.

Hættemåge *Larus ridibundus*, **stormmåge** *L. canus* og

Sølvmåge *L. argentatus*

Almindelige overflyvende på alle tællinger. Af og til fouragerende.

Mursejler *Apus apus* og **digesvale** *Riparia riparia*
Almindelige overflyvende på alle tællinger.

Bynkefugl *Saxicola rubetra*

7 rastende på enge og agerjord i mosens sydvestlige hjørne den 10. maj.

Patterdyr: hare *Lepus europaeus*, ræv *Vulpes vulpes* og rådyr *Capreolus capreolus* set på næsten alle tællinger.

7. Porsemosen som ynglefuglelokalitet

Med det formål at "værdisætte" forskellige naturområders betydning som fuglelokaliteter introducerede Ferdinand (1971) og Dybbro & Boeg (1982) en generel klassificering af fuglelokaliteter omfattende en opdeling efter naturtyperne: skove, søer og moser, heder og klitter, kyster (strandenge og fugleøer) samt enge og overdrev. Metoden er siden modificeret af Falk (1992), der bl.a. inddrager Miljø- og Energiministeriets "Rød- og Gullister". For rødlistearternes vedkommende gælder, at deres blotte tilstedeværelse på en ynglefuglelokalitet automatisk placerer lokaliteten i den højest mulige kategori.

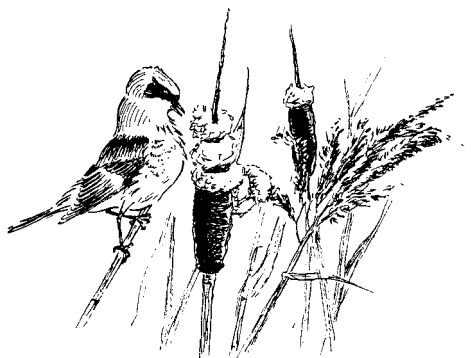
Princippet er, at de enkelte lokaliteter for hver naturtype klassificeres i tre kategorier på baggrund af forekomsten af udvalgte karakterarter. Kategorierne er:

Kategori 1: "Ekstraordinært gode fuglelokaliteter".

Kategori 2: "Meget gode fuglelokaliteter".

Kategori 3: "Gode fuglelokaliteter".

Er en lokalitet eksempelvis klassificeret som V2, betyder det, at lokaliteten er en "meget god fuglelokalitet for vådområdefugle".

Tabel 2: Antallet af ynglepar på vådområde-fuglelokaliteter (søer og moser) for klassificering som henholdsvis kategori 1, 2 og 3. I sidste kolonne er angivet antallet af ynglefugle i Porsemosen i 1999. + angiver "tilstedeværende". *: vandfugle omfatter ande -og vadefugle, vandhøns og lappedykkere.

	kategori			Porsemosen '99
	1	2	3	
Gråstrubet lappedykker	20	10	+	4
Atlingand	8	4	+	0
Skeand	25	12	+	0
Taffeland	20	6	+	0-1
Troldand	15	5	+	0
Grågås	40	10	+	1-5
Rørhøg	5	+		1
Vandrikse		10	+	9-11
Dobbeltbekkasin		10	+	2
Pungmejse	5	+		0-1
Græshoppesanger			+	5
Vandfugle ialt*	200	60	30	16-23

*Ande- og vadefugle samt vandhøns og lappedykkere

I og omkring Porsemosen yngler især karaktérarter for naturtypen "vådområder". Af tabel 2 fremgår Porsemosens ynglebestand af karakteristiske sø -og mosearter samt hvilke antals-kriterier, der benyttes ved klassificering af V-lokaliteter.

Blot én af de nævnte arter yngler med det angivne antal par, klassificeres lokaliteten i den respektive (og højest mulige) kategori. En oplagt svaghed ved at vurdere fuglelokaliteters værdi alene på karaktérarteres forekomst er, at store områder næsten altid vil ende i en større kategori end små lokaliteter (stort areal = mange ynglepar). Ikke desto mindre kan Porsemosen, trods sin beskedne udstrækning, alene på grund af den "Rødlistede" pungmejses (i 1999 beskedne) forekomst klassificeres som en ekstraordinær god fuglelokalitet, d.v.s. den højeste af de mulige kategorier (V1).

Svagheden ved metoden er, at store lokaliteter ofte automatisk vil havne i en bedre kategori, idet et større areal alt andet lige rummer flere ynglefugle. Med i en vurdering af Porsemosens værdi som ynglefuglelokalitet hører derfor også den store artsrigdom i forhold til mosens beskedne udstrækning.

8. Pleje og overvågning

Store dele af Porsemosen er fortsat under tilgroning, bl.a. som følge af græsningsophør på tidligere afgræssede arealer. Dette truer mosens bestand af ynglende eng- og vandfugle, en gruppe af fugle, der også på landsplan er gået tilbage som følge af biotopsforandringer. På længere sigt truer vegetationsudviklingen derfor Porsemosens mosens værdi som fuglelokalitet.

Netop bl.a. mosens fugleforekomster lå til grund for Porsemosefredningen i 1968, hvorfor den gradvise forringelse af mosen som fuglelokalitet bør imødegås ved hjælp af passende plejeindgreb. Med hensyn til pleje henvises til de allerede udarbejdede plejeplaner for Porsemosen og rapporter fra tidligere fugletællinger. Fra besøgene i de seneste ca. 4 år skal blot nævnes:

- allerede nu fælder flere af lodsejerne træer og buske rundt omkring i mosen som led i en mere eller mindre selvbestaltet naturpleje. Alt andet lige er en sådan rydning bedre end ingenting, f.eks. findes nu en stor orkidebestand i et tidligere stærkt tilgroet område mellem Nybølle Å og mosens to største tørvegrave. Fældningen foregår imidlertid forholdsvis planløst, og træer, grene m.m. efterlades som oftest i bunker på stedet. Eventuelle træfældninger o.lign. bør følge en overordnet plejeplan, og det afskårne materiale bør efterfølgende fjernes fra lokaliteten. Dertil kommer, at de private initiativer oftest retter sig mod jagtbare arter som fasaner og (udsatte) gråænder og indebærer f.eks. opsætning af andehuse og beplantning af den allerede stærkt tilgroede mose.
- de nordvestlige enge (matr. 17c og 63a) er nu gennemskåret af et omfattende system af afvandingskanaler, et stort læs sten er smidt umiddelbart nord for åen, en ca. 6 meter bred vej er anlagt fra nord til syd, og mod nord er etableret et anlæg med bistader. Tilplantning og opfyldning fortsatte i 1999, og området er nu helt ødelagt som engfuglelokalitet. Tidligere ynglede bl.a. viber på engen, der er omfattet af Porsemosefredningen og formentlig af Naturbeskyttelseslovens § 3.
- de tidligere fine enge nordvest for granplantagen er nu næsten helt forsvundne p.g.a. tilgroning og tilplantning omkring en andedam.
- særligt de nordvestlige mosearealer er prægede af omfattende rørskår, anlæg af stier og adskillige jagttårne.
- en stor bunke skæmmende jernbanesveller har i flere år ligget ved stien mellem Porsemosen og Høholmsøen mod vest.

Det foreslås, at der fortsat gennemføres en årlig optælling af ynglende fugle i Porsemosen, bl.a. med henblik på at vurdere effekten af en eventuel vandstandshævning samt af eventuelle andre plejetiltag.

I den forbindelse kan en særskilt registrering af ynglende pungmejser overvejes. Pungmejsen optræder på Miljøministeriets Rødliste over truede dyr og planter i Danmark (kategori "Sjælden") og er den eneste regelmæssigt ynglende "Rødlisteart" i Porsemosen.

9. Konklusion

Efter kriterier fremsat af Dansk Ornitologisk Forening kan Porsemosen alene som følge af, at pungmejsen sandsynligvis ynglede i 1999 benævnes en "ekstraordinær god vådområdefuglelokalitet".

Tællingerne bekræftede imidlertid også, at mosens fugleliv gennem de sidste årtier har gennemgået en del forandringer. Store dele af Porsemosen er under tilgroning, dels som følge af græsningsophør på tidligere afgræssede arealer, dels på grund af den naturlige vegetationsudvikling i øvrigt.

Med de seneste års tællinger er det slået fast, at den igangværende tilgroning truer mosens bestand af ynglende eng- og vandfugle, en gruppe af fugle, der også på landsplan er truet som følge af biotopsforandringer. På længere sigt truer vegetationsudviklingen derfor Porsemosens mosens værdi som fuglelokalitet.

Netop bl.a. mosens fugleforekomster lå til grund for Porsemose-fredningen i 1968, hvorfor den gradvise forringelse af mosen som fuglelokalitet bør imødegås ved hjælp af passende plejeindgreb.

I den nærmeste fremtid bør foretages en permanent hævning af vandstanden, en vegetationsrydning samt en genindførelse af græsning på de opgivne græsningsarealer. I praksis kompliceres noget sådant dels af den eksisterende Porsemose-fredning, der forudsætter at arealernes nuværende tilstand ikke ændres, dels af mosens nuværende ret komplicerede ejerforhold.

At Porsemosen stadig rummer et stort potentiale, illustreres af, at der i 1998, hvor vandstanden var usædvanligt høj, kunne ses både rørdrum, atlingand og skeand i mosen. Ingen af disse arter registreredes i 1999.

10 Referencer

Dybbro, T. 1976. De danske ynglefugles udbredelse. - Dansk Ornitologisk Forening.

Dybbro, T. & H. Boeg 1982. Fuglelokaliteter i Hovedstadsområdet. - Dansk Ornitologisk Forening.

Enemar, A. 1959. On the determination of the size and composition of a passerine bird population during the breeding season. - *Vår Fågelvärld* 18: supp. 2.

Falk, K. 1990. Vejledning i metoder til overvågning af fugle. - Skov- og Naturstyrelsen.

Falk, K. 1992. Udkast til vejledning i metoder til biologisk klassifikation af naturlokaliteter. - Skov- og Naturstyrelsen.

Ferdinand, L. K. Fog & K. Pilegård 1968. En naturhistorisk undersøgelse af søer og moser i Københavns vestegn. Meddelelser om danske naturlokaliteter, nr. 1. - Natur og Ungdom.

Ferdinand, L. 1971. Større danske fuglelokaliteter, 1. del. - Dansk Ornitologisk Forening.

Ferdinand, L. 1980. Fuglene i landskabet, større danske fuglelokaliteter, bind 2. - Dansk Ornitologisk Forening.

Gravesen, P. 1976. Oversigt over botaniske lokaliteter 1, Sjælland. - Miljøministeriet og Dansk Botanisk Forening.

Haagensen, A. & J. Woolhead 1987. Ynglefugle i Porsemosen 1986. - Hovedstadsrådet.

Hansen, K.M. 1984. Naturfører for Store Vejleå Dalen. - Albertslunds lokalkomite, Danmarks Naturfredningsforening.

Binau, H. & K.M. Hansen 1986. Porsemosen - en statusrapport. - Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomiteer i Tåstrup, Ballerup og Albertslund.

Hansen, P.E. 1993. Botaniske interesser i Porsemosen 1993. - Københavns Amt.

Hesselsøe, M. 1990. Paddelokaliteter i Københavns amt.-Københavns amt.

Jacobsen, E.M. 1988. Plejeplan for ynglefugle i Porsemosen. - Hovedstadsrådet.

Jacobsen, E.M. 1993, 1995, 1996 & 1997. Ynglefugle i Porsemosen. - Københavns Amt.

Jacobsen, E.M. 1994. overvågning af pungmejser i porsemosen 1994. - Internt arbejdsnotat fra Københavns Amt.

Jacobsen, E.M. 1997. Hvor mange fugle yngler i Danmark. – Dansk Orn. Foren. Tidskr. 91: 93-100.

Jensen, L.G. & B.S. Petersen 1976. Porsemosen - en sjællandsk fuglelokalitet. - Danske Fugle 4: 205-221.

Kayser, B. & L. Braae. 1987. Naturovervågning ved hjælp af fugleoptællinger 1986. - Hovedstadsrådet.

Miljø- og Energiministeriet 1998: Gulliste 1997 over planter og dyr i Danmark.

Miljø- og Energiministeriet 1998: Rødliste 1997 over planter og dyr i Danmark.

